

3

א סוד ויהיה
ב כותבין עקר ר
ג הלכות הלכה ומה
ד הלכות בן סימן ב
ה הלכות ענין
ו ומה

א * כל (ו) וזו הברכות שמתקב לכוך ככרך (כל בו) וביה יוסף (ד"ה ומ"ג) בשם מהר"י אבוהב כמו שנהבאר סימן מ"ו ומ"ד

נג דין הראוי לירד לפני התבא. ובו כ"ו סעיפים:

א * אומר (א) שלוח צבור ישמחה (ב) אלא אם כן (ד) * אמר ברוך שמתקב

באר היטב

(ו) הברכות. לאחר התפלה וכתב הפרי חדש. ומסתברא לי דכל הברכות יוכל
הן מברכות המסודר בשמות וכו'. שכתב 'א' בברכות שהיה המוסר כמו שכתבתי
סימן מ"ו סעיף קטן א:
א (ב) משנה. משעה דחיד אין צריך לעשר. והוא הדין בשבת שהתנו מנג כרוך
ה' אין צריך לחזור לעשר כשאומר ישמחה. ב"ח וכו'. אבל בסוף סימן נ"א ו"ח שכתב
רצוף לעשר. אין סוף וכו'. כל המשה עשר שבחיה שכתבתי מן שיר ושבתה ו
ער משנה. ואמר בנשימה אחת. שלח וכו' חיד סוף ר' עובדיה. מנג אבותה וכו'
דף ס"ה צמוד א' ומ"ד יצירה פ"ב סוף 44. וכן הוא בקמח"ס (וי"ח) הלכות שבת וכו' וכו'

משנה ברוכה

כבר להתפלל ושקח מקום ברכת אלהי נשמה. יכון בפרוש בברכה
ונאמן אהה שאינו רוצה לפטר כזה ברכת אלהי נשמה. ואז לכל
עלמא יברכנה אחר התפלה. דנהי דברכות אין צריכות פניה לעצמה
מקל מקום היקא דמקון בפרוש שלא לעצמה אלא דמי. עין שם עוד
(פרי מגדים וכו'). ועין בבאור הלכה (שם) שכתבנו דאם שקח ברכה
התורה והתחיל ברכת קריאת שמע. יכון בפרוש בברכת אלהי נשמה
לפטר ברכת התורה. ויראה ללמד ספק לאחר התפלה ויצא קול
אליהו דכלי עלמא. (ד"ו) פ"ה הברכות. ועין בספר מאמר מרדכי (ס"ו)
ובספר נתי שולם (ס"ג ע"א ס"ק"ב) דזמן כל הברכות הוא כל היום
ברצונו. וכן כתב בספר מעשה רב להגמ"א זכרוננו לברכה (ס"ו)
והוסיף שם עוד יותר. דאפלו בלילה עד שעת השנה הוא חייב
שקח לאמרו קום. ונראה לי דאם חוטפתו שנה. לכלי עלמא לא יכח
הו לברוך ברכת המעביר שנה (דגמ"ת ברכת המזון) בסימן פ"ד סוף
ה' עין שם. ומכל מקום להתחלה צריך לומר שלא לאחר הברכות
יותר מארבע שעות על היום. אך בדיעבד על כל פנים יכול לשקח
אותם עד תצות. כי כן מוכח מהרבה אחרונים שלא הפסיד הברכה
אחר ארבע שעות. והמקל לסמוך בדיעבד על הגדולים הנזיל וקצת
אותם אחר תצות. אין למחות בידו. (עין בבאור הלכה ו"ד) כל הברכות
א (א) שלוח צבור וכו'. כדי שיסמך לו הקדוש מיד ולא יצטרך
להפסיק ביניהן בהצמיחה לפני התבא. אבל בסימן נ"א סעיף (ו) ו"ח
בהג"ה משמע דאפלו מי שמתפלל ביחודי צריך גם כן לשקח
באמירת ישמחה. ועין במילה רבא (סק"א) שחז"ן דחתם ממהגא והו'
מדינא. וכן כתב הגמ"א (ס"ו נ"א ס"ו). וכן כתב בצטורת זקנים דעומת
אנשי מעשה לעמד כשאומרים ישמחה בין בשבת בין בחול. ואפלו
ביחודי. כל החמשה עשר שבחיה שכתבתי מן שיר ושבתה עד
משנה זהה מאד שלא להפסיק ביניהן. והפסיק עגשו גדול. אמר
אין צריך שיהיה בנשימה אחת (חיי אדם וכו' כלל י"ח ס"ד) בשם הגמ"א
במעשה יב"ט לא. וכן כתב הגמ"א רבי יצחק עמדין (בסידור) במלכות שמים
ישמחה. וכן משמע בזהר תרומה (ח"ב ק"ל). דלא כהשוליה (ס"ט חסד של
נו כמות ד"ו). ב (ב) אין * אומר. בין (ב) שלוח צבור ובין אדם אחד
(ג) אלא אם כן. דישמחה (ו) היא הברכה אחרונה שנתקנה לומר
לאחר פסוקי דומרה. ומתחלה בלא ברוך כי היא סמוכה לברכת כהן
שאמר. על כן אין לומר אותה בלא ברוך כרוך שאמר. ולא פשוט
שכתבתי ברוך או שאר שעת הדחק מתחילין מישמחה. שמקורן על
די זה ברכה לבטלה: (ד) אמר ברוך שאמר. על כן אבל לא

76 כ"ה הברכות. עין במשנה ברוך (ה"ו) כמה הפסוקים וכו' וכו' וכו'
הברכות. והנה ברוך היום הלכות און דין ר' משמע מינה דלמנא אברכה
בסימן ע"א סעיף קטן א. ברכת השחר לכל אדם אינו רק עד ארבע שעות על
היום. דמקרא דזמן ברכת קריאת שמע. לכו ברכת התורה (אם לא נפטרה על ידי
אברהם וזהו השלשה ברכות שלא עשו גוי ועבד ואשה דאלו ומנן כל היום. זה
אינו דוקא אברהם לא באמר רק בני שנה אונן בעשר זמן חיובו ככרך. שנה
אז שטור. לכן פטור אחר ארבע שעות. אבל בני שבתחלה זמן חיובו היה חיוב.
בדאי חיוב אפילו אחר ארבע שעות. כן משמע מלשון כהר"א. וכן משמע מלשון
ש"ך (ס"ג ע"א) ובספר חתמה אדם (כלל ע"ג ס"ד) ובספר שלחן שלמה (ס"ג ע"א).
וכן כתב בהר"א בספר מנחת השקל (ס"ו ע"א ס"ק"א). ויכול להיות שבכל אדם דעת
הקנן אברהם כהר"א ונהר שלום וקאמר מרדכי שזמנו בדיעבד כל היום. אבל עד
תצות על כל פנים מוכח בהר"א מלשון דלא הפסיד הברכות. ויכול להיות שגם הדרן חיים לא
בשלשון. היצא מכל זה. דעת חזו"ן בדאי אין לחש להפסידו הברכות עבור זה. דאפלו לאחר תצות יש לסמוך בדיעבד להכלה. כי לא מצאנו לאחר מן הפוסקים שיצו
לברכה לסי פה דגריצין היום כהפוסקים דעל מנהג העולם הוא מבין. אלא כתבי כל אלה מצאנו להשוכה הרשב"א (חיי אדם וכו' כלל י"ח ס"ד) ובכ"ה יוסף קאמר
המתחיל והמסע מכיר וראוי וכו'. ומשמע שם לכאורה מלשון דעקר ברכות השחר נתקנו בכרך. ובשביל זה נתקנו גם כן לנשילת ידים בכרך דוקא. עין שם. על
נראה דלמחלה בדאי יש להחמיר לכוך אותם בכרך בוקן תפלה. ובדיעבד יש לסמוך על הגדולים הנזיל על כל פנים עד תצות. כי הפלה גופה חיובה בעצם עד
חילוקן בסימן פ"ט סעיף א. עין שם. ומי שמקורן אותם אחר כך בדיעבד אין למחות בידו. ונזיל

ב * אין * אומר ישמחה אלא אם כן וכו'. עין בבאר היטב סעיף קטן ב' כמה שכתב בני שבת ישמחה. ולא המתחיל לירא. כל לפי מה שהוכיח בחשבת שיש
יצחק (ס"ו ע"א) במה ראוי דאין לרדל כשום פני ברכה כרוך שאמר ישמחה. והבאחי במשנה ברוך בסימן נ"ב סעיף קטן ר'. אם כן ממילא אדא לא דין זה:
* אמר ברוך שאמר. וברצונו מי שדלג ברכת ברוך שאמר וזכר אחר שכתב אמר פסוקי דומרה. ולא יוכל עוד לכוך ברוך שאמר כי היא נתקנה קום פסוקי דומרה וכו'

שער הציון

ב (ב) מוכח מבית יוסף וכו' וכו'. (ג) פרי מגדים וכו' וכו'

(א) דא לא הכי אין כן
(ב) חודש רבי עקיבא אינו
עוד לצמן בסימן ס"ו וכו'
(ג) מן אברהם בסימן נ"ד

* וקצת פסוקי (ו) ד'
ישמחה ליוצרי. (ז)
בציה קום שמתחיל
הקנסת. (ט) ימתין (ו)
ד' ושלח
ב (ו) ודוקרה. והוא כן
משמחה. שמקורו בכה ל
ישמחה. ואם יאמר ברוך
לכוך גם כן אין לאברהם ו
והפול או עם הצבור. כן
א"ל. (ז) לישמחה.
(ח) וכו'. ובשירי קנסת
י"א. מי שהוצד לנכדו כת
היה ציה והפול וכו'
ז"ב. עין שם. ולפי מה ש
י"ב. מי שיש לו בן. משמע דא
שאומרים תהלים בבית הכו
לומר קריש בתוך פסוקי ד'
לעיל סימן נ"א סעיף קטן ג'
צבור. אבל היחיד יאמר י'
צבור. ואמר ישמחה מ"ו. ש'
יכול להקמין חצי שעה מ'
נראה לי דאפלו שנה מהמ

אזעיש שהתאחרו לנ
לעמר על כל פנים לו
ישמחה לקריש. ידא ע
יאשורי. וכן החזן כש
כל פנים לומר מתחלה
בסימן נ"ב במשנה בר
(א) אם לא היה לו ש'
מקום פיון שהברכה?
מינם לבין ברכה אחרונ
אבל (ו) מקדם לזה ע
השלוח וכו'. ומכל
הפוסקים. ובקרט אם (ו)
(ו) יצירות. והוא הדין
אסור. וזהו שצ"ן רמ"א
על ישמחה. על כן יתן
הקדוש. (ט) יכול להגיד
(ט) ימתין השליח צב
דמרה קום השליח צב
פחמת אנס כדי לגמר כ'
על כל פנים שלשה פס
פסוקי דמרה או ישמחה
צבור שאינו הגון. והספ
ש' שהיה בגדי שלוח:
בסעיף דמרה קפי מה ש'
ה"א. (כלל י"ח ס"ב) ש'
פ"ן רק שאינו מוחס.
אלקים לא תבנה (תהלים)
מה שכתבנו שם: (יד)
פיה דין על כנה. ואפל
לכתב שם עוד (ס"ד) בע'
ה"א דהינו דוקא ב

5

Issachar Bars ben Tanhum, 1779-1855

ספר

מעשה רב

בו מדובר נכבדות, מעשה ידי צדיק,
 וכל מצעדות איש אשר רוח אלהים בו,
 הלוחות והעדות, יסוד עולם ומלואו, גאון ישראל ופלאו,
 שמו הגדול מהולל ומקודש ממזרח שמש עד מבואו,
רבינו הגדול מרנא ורבנא
אליהו חסידא קדישא זללה"ה

בק"ק ווילנא יע"א היתה משכן קדשו וקרית מועד
 ושם שב רוחו אל האלהים וכסה שמים הודו והארץ האירה מכבודו
 עוד יעמוד לקץ הימין ויספו ענוים שמחה ואת ישרים סודו

(נפח שער רבם האשן של מעשה רב ווילנא תקצ"ב)

ערנך ומסודר מחדש

על ידי

ליקוני הגר"א

השאה ומקרת מרנא רבני בבאור השען ושאר חובות, וספר גדול תלמוד.

קובץ מפרשים

חבור המפרשים גדול והחיות שכתבו על ספר 'מעשה רב',
 עורכים ומסודרים מחדש עם הספית רבה.

מקורות וביאורים

לסאר הכתר עקר ששה האשנים השפכים והכרת והתנת והרא,
 כולל מרא מקמת צינים והנהגות.

שנת ההשטם לפ"ג פעידק ירושלם תונב"א

זכרון מרנא, גרנא, ווילנא

ווילנא תמוז א' ה'תקצ"ב יצא לאור במוסד 'אליהו'

(יב) ואם רוצה ללמוד קודם וכו'. פי' לאפוקי אם לומד רק אחר התפלה בשחר, אז סדר ברכות התורה אחר ציצית ותפילין קודם הקרבנות, כמ"ש רבינו בסדור כת"י הסדר הנ"ל.

[ביאורים מהגר"ה]

(יג) חוץ מברכת התורה שכבר נפטר באהבה רבה. צ"ע דהא כס"י מו סק"ז כ' רבינו דברכת אהבה

רבה אינה פוטרת אא"כ שנה על אתר כמ"ש בירושלמי ולא מהני מה שקורא ק"ש, וא"כ אם לא שנה על אתר אחר ק"ש ותפלה אין אהבה רבה פוטרת וצריך לברך ברכה"ת אם בא ללמוד אח"כ, ודוקא הב"י שבי' בס"י מו ס"ח ויש להסתפק וכו' ולכן סיים שם ויש לזהר לברך

קודם פרשת התמיד ^י [עיי' שו"ע שלו סי' מו סק"יז], [יב] ואם רוצה ללמוד קודם שיאור היום יאמר ברכות התורה אחר סדר ברכות השחר קודם שלומד.

ט'

כל ברכות השחר אם שכח לאומרו

תיכף, יש שהות לאומרו כל היום וגם כלילה עד השינה ^י,

[יג] חוץ מברכת התורה שכבר נפטר באהבה רבה, [עיי' שו"ע

מקורות וביאורים

לברך עוד ברכת המעביר שינה, [דוגמת ברהמ"ז בס"י קפד ס"ה], ע"ש.

והנה מש"כ במעש"ר שיכול לברך כל היום, היינו רק בדיעבד כמ"ש "אם שכח לאמרן תיכף", אבל לכתחילה צריך לאמרם תיכף בקומו משנתו, קודם התפלה, כמו שמבאר בגמ' בברכות דף ס: סדר אמירת ברכות השחר, ולא מיבעיא להסוברים דמברך על הנאתו, דבוודאי מדינא צריך להסמיכם לשעת ההנאה, אלא גם להסוברים שהברכה על מנהג העולם ומברך גם כשלא נהנה, מ"מ עיקר זמנם הוא מיד בשחרית, וכ"כ הביאור הלכה הנ"ל כשם שר"ת הרשב"א, ע"ש. ועיי' לעיל במעש"ר סי' ז' שכתב, שיאמר ברכות השחר תיכף כשקם ממטתו, ועיקר כוונתו שם דא"צ להמתין עד שיאיר היום ע"ש, אבל להמבאר כאן יש גם דין להסמיכו לקימתו, ולא להשהותם, ועיי' לעיל בס"י ח' משנ"ת שזהו טעמו של רבינו שצריך להקדים את ברכות השחר לברכות התורה ע"ש.

כו. הנה הטור [בס"י מו] הביא את נוסח סידורי אשכנז שאומרים את כל סדר ברכות השחר ולעולם יהא אדם וכו' ואח"כ אומרים ברכות התורה ופרשת התמיד, וכתב הטור שהוקשה לו על זה, שבנוסח לעולם יהא אדם כו' אומרים פסוקים, ואין לאמרם קודם ברכות התורה, וע"כ כתב, ונהגתי בעצמי מיד אחר ברכת אלוקי נשמה לברך ברכות התורה ולומר אחריה פרשת ברכת כהנים, ואח"כ את כל סדר ברכות השחר, ע"ש, וא"כ לדעת הטור יש ב' שינויים מנוסח הסידורים, א' - מקדימים את ברכות התורה לברכות השחר, ב' - מסמיכים לברכות התורה את פרשת ברכת כהנים ולא את פרשת התמיד, וכנראה דפשיטא ליה שפרשת התמיד

כד. הנה הנוסח בכל סידורי אשכנז הקודמים, שאומרים את כל סדר ברכות השחר ואח"כ ברכות התורה ופרשת התמיד, והטור בס"י מו הקשה על סדר זה, ומכת קושיותיו הנהיג לברך ברכות התורה [ולהסמיך להם פסוקי ברכת כהנים] קודם סדר ברכות השחר, אבל רבינו בביאורו [המובא בליקוטי הגר"א] יישב את הנוסח הקדום מקושיות הטור, וזהו שכתב במעש"ר ד"ב ברכת התורה נתקן קודם פרשת התמיד, דהיינו לאחר סדר ברכות השחר דווקא וסמוך לפרשת התמיד, ולא לפסוקים אחרים, וזהו כוונתו בהמשך הדברים דהמשכים ללמוד קודם שיאור היום, שאינו יכול לומר את פרשת התמיד, דהרי מבואר לעיל סי' ז' שאין אומרים פרשת התמיד אלא ביום, ע"כ יאמר את כל סדר ברכות השחר ואח"כ ברכות התורה, סמוך ללימודו, ואינו צריך לומר את סדר הפסוקים של ברכת כהנים שכתב הטור. כה. סוף זמן ברכות השחר לא נתבאר בפירוש בראשונים ובפוסקים, והמגן אברהם בס"י עא סק"א כתב, לענין מי שהיה אונן בשחרית, שלא יברך ברכות השחר אף לאחר שקבר את מתו, משום שבשעת חיובו היה פטור, ע"ש. ודייקו האחרונים [דגול מרבבה, וסדור דרך החיים] מדברי המג"א דאין לברך ברכות השחר לאחר שעבר זמן תפלה, משום דהקנו לאמרם בזמן תפילת שחרית כלבד. אכן דעת רבינו דלא נקבעו הברכות לזמן תפלת שחרית דוקא, אלא יכול לברך ברכות השחר כל היום, ואף כלילה עד שיישן. ועיי' במשנה ברורה וביאור הלכה סוף סי' נב, שהביא דעות האחרונים בענין זה, והביא גם את דברי המעשה רב, דאפילו כלילה עד השינה הוא מברך אם שכח לאמרן קודם, וכתב המשנ"כ דאם חוטפתו שינה לכר"ע לא יכול

בענין ברכות השחר

בברכת התורה ה' לעסוק בדברי ת האר

(יב) ולכן ביוני

שאיין ברכת שעשה צרכי. כתב השו" ס"ח: כל הברכות כגון שלא שמע ק לבש, או לא חגג, ל וכתב הרמ"א, ויע מנכח אותם דאין ו שהקו

וכתב בזיכור הר"ן ז נתמיינ נהס, דעל נשס הגלוניס, וכ הרמנ"ס [בה' הפי

דב' ברכות אלו

אומרים רק לאחר ב התמיד לברכות ה הסידורים ומיישב תפלה, אין חשש ל והטעם שחול כנוסח הסידורים ע משום שסדר ברכ משנתו, אלא משו מסדרים אותם כבי וע"ש בביאור ה הנאמרים כנוסח ל על אמירתם, וכן שלא לומר "שמע סובר הגר"א דצריך מיד כשידיו נקו לברכת התורה, וכו שלמה לבאר סברו פרשת התמיד, ול הטור.

בברכת התורה הערב נא בלא וי"ו, וענה אמן אחר לעסוק בדברי תורה, כמו שכתב המג"א בשם האריז"ל סי' מז סק"הכ"ב.

[אור חדש]

יב) ולכן ביום כיפור

שאינן אומרים

ברכת שעשה לי כל

צרכי. כתב השו"ע [סי' מט

סי'ח]: כל הברכות האלו אם לא נתחייב נאחזת מהם כגון שלא שמע קול התרנגול או שלא הלך, או שלא לבש, או לא חגר, אומר אותה הצרכה בלא הזכרת השם. וכתב הרמ"א, ויש אומרים דאפילו לא נתחייב זהם מנכרן אותם דאין הצרכה דווקא על ענינו אלא מצרכים שהקצ"ה צרף לרבי העולם.

ובתב צניאור הגר"א: כל בו' וי"א בו'. קן כמנ הר"ן צ"ס הרמנ"ן [שמנכרן אעפ"י שלא

נתחייב זהם, דעל מנהגו של עולם הוא מנכרן], וכל זו צ"ס הגאונים, וכתב [הר"ן] שכן פשט המנהג. אצל הרמנ"ס [בהל הפלה פ"ז ה"ז] קרא תגר ע"ז וכתב שלא

ברכה"ת קודם אהבה רבה, אבל לדעת רבינו שם משמע דא"צ ליהדר. וצריך לומר דכוונתו אם למד תיכף אחר התפלה.

[ביאורים מהגרנ"ה]

יז) ולכן ביום כיפור

שאינן אומרים

ברכת שעשה לי כל צרכי. הוא

מכתבי האריז"ל שלא לומר, אע"ג דפסק רבינו דאשר נתן מברך אפילו לא שמע קול התרנגול כמ"ש לעיל [סי' ז] א"כ משמע דמברך על מנהג העולם, מ"מ כתב רבינו בשתי ברכות אלו כמ"ש האריז"ל, דס"ל כמ"ש

הרא"ש סו"פ הרוואה [ברכות פ"ט סי' כג, יכ"ה בטור סי' מן] שיש חילוק בין הברכות שהם על סידור העולם ובין הברכות שהם על הנאותיו שאותם שעל ההנאה כגון מלביש ערומים ועוטר ישראל ושעשה לי כל צרכי אם אינו נהנה אינו מברך.

[ביאורים מהגרנ"ה]

יט) שאינן אומרים ברכת שעשה לי כל צרכי

וברכת המעביר שינה. ואפשר לומר

דב' ברכות אלו ס"ל לרבינו כדעת האומרים שלא לברך כשלא נתחייב בהן, מפני שהן בלשון מדבר בעדו ע"כ לא שייך לומר בהן שמברך על סידור העולם^ט.

[אור חדש]

מקורות וביאורים

כו. רבינו בביאורו שם כתב דאין ברכת אהבה רבה פוטרת מברכת התורה אא"כ שנה ולמד על אחר, אבל מה שקרא קריאת שמע לא סגי, דדוקא אם שנה לאלתר חשיב וזו הברכה לשם עסק התורה, ע"ש באריכות, וא"כ גם מ"ש כאן שנפטר באהבה רבה היינו דוקא אם שנה על אחר, וכ"כ הגרנ"ה. כח. בשו"ע סי' מז ס"ו מובא ב' דעות אם אומרים "הערכב", בו"ו, דהיא ברכה אחת עם ברכת לעסוק בדברי תורה, או שאומר "הערכב" דהיא ברכה בפנ"ע ומה שאינה פותחת בברוך משום דהיא סמוכה להצרתה, וע"ש בביאור רבינו ס"ק ד' ה'. והמג"א שם הכיאה מהאריז"ל שנהג לענות אמן בינתיים דס"ל דברכה בפנ"ע היא. ונמצא דתיקנו ג' ברכות על התורה, וכ"כ בספר מעשה תורה להגר"א [אות ג' סי' קיג] וז"ל: אלו ברכות בג' - ברכת המזון, ברכות התורה, ברכות המילה, ברכות חנוכה, ברכות מגילה. אכן בסידור הגר"א כת"י מבוואר דיש רק ב' ברכות התורה. כט. סברא זו דברכות אלו שנתקנו בלשון יחיד אין לאמרם על סידור העולם אלא על הנאותו, הוזכרה בפוסקים [עי' שערי חשבה סי' מז סק"ח] לענין הניעור כל הלילה שלא יכרך המעביר שינה, ע"ש.

אומרים רק לאחר ברכות השחר, וע"כ לא הסמיך את פרשת התמיד לברכות התורה. אבל הגר"א מכריע כפי נוסח הסידורים ומיישב את שאלת הטור, דכיון שאומרים דרך תפלה, אין חשש לאמרם קודם ברכת התורה. והטעם שחולק על מנהג הטור וס"ל דצריך לומר כנוסח הסידורים שהקדימו את ברכות השחר, נראה דהיינו משום שסדר ברכות השחר נתקן לאמרם מיד כשיקום משנתו, אלא משום שאין הידים נקיות ואין בקיאות בהם, מסדרים אותם בביהכנ"ס, כמו שכתב השו"ע בסי' מז ס"ב וע"ש בביאור הגר"א סק"ה, וכיון שביאר דהפוסקים הנאמרים בנוסח לעולם יהא אדם, א"צ לברך ברכת התורה על אמירתם, וכן עיי' להלן במעש"ד סי' יא דהגר"א נהג שלא לומר "שמע ישראל" בנוסח לעולם יהא אדם, ע"כ סובר הגר"א דצריך להקדים את סדר ברכות השחר ולאמרם מיד כשידיו נקיות, להסמיכם יותר לקימתו, ולהקדימם לברכת התורה, וכמש"נ, ועיי' בקובץ מפרשים מש"כ הרב רבי שלמה לבאר סברת הגר"א דצריך לסמוך לברכת התורה את פרשת התמיד, ולא סגי שיאמר פסוקי ברכת כהנים כדעת הטור.

שערי
חסד
תורה

יברך, פי' שום ברכה, אפי' ברכת אשר נתן כו' [לא יברך אם לא שמע קול התרגול, וכן שאר כל הברכות אם לא נהנה], וכ"כ במוס' [ברכות ס:]: ברכה כי פריים כו' [שאם לא נהנה לא מברך], והרא"ש והטור, אלא

בלא [ברכה], ודרכי משה [סק"ד] כתב ולי נראה דאל ישנה מן המנהג וכנ"ל [לענין מש"כ הרמ"א, שם ס"ו, דנוהגים לברך ברכת הנותן ליעף כח, וכתב רבינו בס"ק יד דאף שלא נזכר בגמ' מברך כמו שנהגו, וה"נ סובר

שכתבו [חוס' שם] ברכה כי שמע כו' דשם [היינו ברכת אשר נתן לשכוי, מברך] אפי' לא שמע, [דאין ברכה זו על שמיעת קול התרגול אלא להבחנה על הנחת האורה שהתרגול מבחין והוא נהנה מן האור], וכן כתב הרא"ש, והוסיף הטור אלהי נשמה

הרמ"א לענין כל הברכות שנהגו לברך אעפ"י שלא נהנה.

שעשה לי כל צרכי וברכת המעביר שינה לא יאמר אותן בלילה תיכף כשנועל מנעליו וכשרוחץ פניו. [עיי' שו"ע שלו סי' מו סק"ט].

[ביאור הגר"א סי' מו ס"ק טו] **(יג) מרחץ לא הוא הפסק, כתב**

ורוקע כו' והמכין כו' שהם ג"כ על סידור העולם [והנהגתו, אבל שאר הברכות שנתקנו על הנאותיו לא יברך אם לא נהנה, וכן נראה דעת רבינו במעש"ר לענין ברכת שעשה לי כל צרכי והמעביר שינה שלא יברך אם לא נהנה], וכתב צ"י כיון דאיכא פלוגתא אומר אותה

השו"ע [סימן מו ס"ו]: אם הפסיק מללמוד ונתעסק בעסקיו, כיון שדעתו לחזור ללמוד, לא הוא הפסק, והוא הדין לשינה ומרחץ וצית הכסף, ללא הוא הפסק.

(יג) מרחץ לא הוא הפסק לברכות

וכתב צביאור הגר"א: והוא הדין לשינה ומרחץ כו'. לפי שאין מסית דעתו מללמוד, הגהות מימוני [הלי הפלה פ"ב, ס] בשם מהר"מ. והאגור כתב, שגם

ל. בגמ' בברכות דף ס: אמרין דכשלוכש מנעליו מברך שעשה לי כל צרכי, ודעת רבינו דביוה"כ שאסור בנעילת הסנדל אין מברכין שעשה לי כל צרכי. וכ"כ בשערי תשובה סי' מו סק"ח בשם האר"י, דביום הכיפורים וט' באב אין מברכין שעשה לי כל צרכי משום שהכל אסורין בנעילת הסנדל, ע"ש.

מקורות וביאורים

והנה מצינו ג' סברות בראשונים שמברכים שעשה לי כל צרכי ביוה"כ, א' - הטור [בסי' תריג] כתב בשם בעל העיטור ד"א שאין מברכין ביוה"כ שעשה לי כל צרכי כיון דאסור בנעילת הסנדל, ומסתברא כיון דבידו לנעול משום סכנת עקרב יכול לברך, עכ"ד. ב' - הבי"א הביא בשם הר"ן [ביומא פרק ח']. שכתב דכיון שעל מנהגו של עולם הוא מברך, כמו שמברך הנותן לשכוי בינה אעפ"י שלא שמע קול התרגול, ה"נ מברך גם ביוה"כ שעשה לי כל צרכי. [וכתב שם הבי"א דדעת הרמב"ם בהלכות תפלה פ"ז ה"ז דברכות השחר נתקנו על הנאות, ואם לא נהנה אינו מברך, וכן בשו"ע סי' מו ס"ח כתב כדעת הרמב"ם]. ג' - התשב"ץ [ח"ב סי' קפ"ו] כתב, דכיון שאין אסור אלא סנדל של עור ואם רוצה לנעול סנדל של שעם הרשות בידו צריך לברך.

הגרנ"ה, ועיי' בקובץ מפרשים מש"כ האור חדש דכיון שברכה זו היא בלשון מדבר בערו "שעשה לי כל צרכי", ע"כ אין לברך אם לא נהנה. ומש"כ התשב"ץ שצריך לברך, כיון דמותר במנעל של שעם, הנה מכואר בשם רבינו [עיי' במילואים] דס"ל דביום הכיפורים אסור כל מנעל שמגין אף אם אינו של עור, ומכואר היטב מנהגו שלא לברך ביוה"כ שעשה לי כל צרכי.

לא. בגמ' בברכות [דף ס:]: אמרין דכשרוחץ פניו אומר המעביר שינה, וכתב הרמב"ם בהלכות תפלה [פ"ז ה"ח] דביום הכיפורים ותעשה באב שאין רחיצה, אין מברכים על נטילת ידים ולא המעביר שינה, ע"ש. והנה שיטת הרמב"ם [שם] דכל ברכות השחר אין מברכין אלא על ההנאה, וכן דעת הגר"א דיש ברכות שאין לברכם אא"כ נהנה ומכואר לעיל לענין ברכת שעשה לי כל צרכי, וע"כ כיון שהם סוברים דביוה"כ ות"ב אין רחיצה כלל ואף לא נט"י בשחרית, כמכואר ברמב"ם שם ובביאור הגר"א סי' תריג סק"ו, על כן אין לברך המעביר שינה, אבל מסתימת כל הפוסקים נראה שמברכים ברכת המעביר שינה ביוה"כ, והיינו משום דהם סוברים שמתור לרוחץ ידיו שחרית ביוה"כ, כיון דאין זו רחיצה של תענוג, כמכואר בטושו"ע סי' תריג, ואף יכול להעביר ידיו הלחות על עיניו וע"כ סוברים שצריך לברך המעביר שינה. אבל הגר"א סובר כדעת הרמב"ם שאין מתור שום רחיצה.

ודעת רבינו לענין ברכת ענט"י ביוה"כ עיי' במילואים.

ישני הטעמים דסוכה וד' שפושטן, ואף לדי אף שדעתו ללכ כיון שהוא חייב הפסק, וכמ"ש והציאו רבינו צסי להרהר שם צדיני פ"ה [סי' צהג"ו ללמוד במרחץ]. ו מורה א"ל לברך מוכח דהרור א כל מלוא ומעשה דאינו נכון [דלרין האגור

(יד) וכל שכן

לב. מש"כ דמרחץ מכואר בשו"ע סי' בליקוטי הגר"א דס"ל דהוי הפסק והגרנ"ה כתב דרב ומש"כ רשינו כתב דהמנהג שלא ורבינו בביאורו [ה] דס"ל שמברך, וכי [סי' מז ס"ק כה] עדות שכן נהג רב [המובא בקובץ דשינה ביום ה' דלא הוי הפסק, דסתימת הדברים הפסק, ודלא כמע והגר"ש הכה כאן, ולעיל בסי' השו"ע דאין לברך הדברים במעש"ר ע"ש.

והגר"ש דביו כאן היינו, "מרחץ" ובאמת דבכת"י ד

בשני ד' ד' הפסק לברכות

דין יד) [פס סעיף ב]. ומה שכתב הרב המחבר [כאן] אומר אותה ברכה בלא הזכרה עיין לקמן סימן רכ"ה סעיף ב' [בהגה] וב"י אכן העזר סוף סימן ל"ד ע"ש:

נשאלי על מי שהיה עומד כל הלילה אי בעי לברוכי ברכות התורה בשחר או לא. וראה דלדעת ר"ת [ותוספות ברכות יא, ב ד"ה שכבר] ודעימיה דסבירא להו דברכת התורה של אתמול פוטרת עד שחרית אחר, וגם למה שכתבו [הגהות מיימוניות תפלה פ"ז אות כ] בשם רש"י שכשהיה משכים לקרות היה מברך ברכת התורה, וכשהיה בא לבית הכנסת חוזר ומברך, מילתא דפשיטא דצריך לברך דהא לדידיה השינה אינו מעלה ומוריד ואעפ"י כן צריך לברך בשחר, והכא נמי דכוותא. ומלשון המחבר בסימן מ"ז דין י"ב שכתב אף אם למד בלילה הלילה הולך אחר היום שעבר ואינו צריך לחזור ולברך, משמע הכי, דלמה ליה טעמא דהלילה הולך אחר היום תיפוק ליה ולא הפסיק ואפילו שאין הלילה הולך אחר היום, אלא משמע קצת דבשחר אפילו לא הפסיק צריך לברך. ולא מיסתבר דאם איתא דעמוד השחר גורם ברכת התורה אף כשמשכים בבקר לקרות ומברך ברכת התורה כשמאיר היום היה לנו לברך פעם אחרת, וכמו שהיה עושה רש"י, אלא ודאי לדין בהפסק תליא מילתא, וכל שלא ישן כלל בלילה אינו צריך לברך שהרי לא הפסיק, ומכל מקום נכון לשומעה ממי שלא יצא בה ויכוין לצאת ידי חובה, כן נראה לי ודו"ק. וברכת המקדש שמו ברכים עפ"י שיש אומרים [טור] שצריכה שם עפ"י הירושלמי, מכל מקום העיקר כדברי הרמב"ם ז"ל [סדר תפלות כל השנה] שאם שלא נזכרה כשי"ם דילן, וכן אנו נוהגין: ויאמר לעולם יהא אדם יציא שמים בסתר כבגלוי, וכדאמרינן פרק תפילת השחר [ברכות כה, ב] כשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו אמרו להם יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. אמרו לו תלמידו עד כאן. ואמר להם הלואי, תודעו כשארם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם וכו': מאן דהני זרע יחידך לא משתבש, וכמו שכתב ה"ר בנימין [שבלי הלקט סימן ו] דפירוש יחידך היינו בשמך שקראת לו, וכדאמרינן כירושלמי סוף פרק קמא דברכות למה נשתנה שמו של אברהם ושמו של יעקב, ושמו של יצחק לא נשתנה, ומשני אלו אבותן קראו אותן בשמן, אבל יצחק הקב"ה קראו יצחק, שנאמר [בראשית יז, יט] וקראת את שמו יצחק, ע"כ:

ז וטוב צומר בשחרית אחר שמע ישראל. כפי מה שאכתוב בארוכה בסימן ס"ז דשתי פרשיות ראשונות הוון מן התורה, וכן צריך להזכיר יציאת מצרים בזמן קריאת שמע אע"ג דמן התורה כל יומא זימניה הוא, וכדמוכח הדיא דרבי [ברכות יג, ב] דהוה קמהדר אשעתא דאית בה יציאת מצרים כדי להזכיר יציאת מצרים בזמנה. אם רואה שהקהל מאריכין ומאבדין הזמן בפיוטים צריך לקרות השלש פרשיות קודם שיעברו שלש שעות היום. כתב הב"ח ז"ל [ד"ה ורבינו] שאם הצבור מתעכבין מלקרות הקריאת שמע עד אחר זמנה אז יאמר שמע ישראל וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ויכוין לצאת, ואם לאו, יכוין שלא לצאת בו ידי חובת קריאת שמע דאורייתא אלא כקורא פסוק דעלמא, ונכון הוא דאפילו למאן דאמר [ברכות יג, א] מצוות אינן צריכות כוונה אם כיון שלא לצאת לא יצא:

סימן מז

א ברכת התורה וכו'. גרסינן פרק מי שמתו [ברכות כא, א] א"ר יהודה מניין לברכת המזון לאחוריה מן התורה שנאמר [דברים ה, יז] ואכלת ושבעת. מניין לברכת התורה לפניו מן התורה שנאמר [שם

יה תחילה דבריהם אסיפא סמכי. וכן דקדקו בדבריהם וכתבו של זוראה ושבח כגון אלו, ואלו דקאמרי למעוטי מאי, אלא ודאי כדאמרן. דאיתי בספר שיירי כנסת הגדולה [הגה"ט אות ד] אהא דכתב הטור גם מפני שרבים מעמי הארצות אינם יודעין, כתב ז"ל מדבריו מוכח דברכות שהם ברכת הנהנין אין אדם יוצא בברכת חבירו אלא כשאינו בקי אבל אם הוא בקי צריך לברך הוא עצמו. ומפרש ז"ל ההיא [ראש זשנה כט, א] דכל הברכות אעפ"י שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם היין, שאם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא, דמיירי כשאינו בקי, צ"כ. ואין כאן הוכחה של כלום שהרי הטור לא כתב אלא שמה שנהגו לסדרן בבית הכנסת הוא בשביל עמי הארץ, דאלו היודעין כל אחד היה יכול לברך בביתו, ואין הכי נמי דמוציאין אפילו לבקי. יעוד שהרי בסימן קצ"ג וסימן רי"ג כתב הטור דאפילו לבקי מוציא בברכת המוציא ובברכת הפירות, ולפי דבריו פליג דידיה אדידיה אלא הדבר כרוך דלכולי עלמא בברכת הנהנין כל שלא יצא מוציא את חבירו אפילו לבקי זולת לדעת רש"י [ברכות מה, ב ד"ה מצוה ליחלק], כל ברכות השחר בכלל חוץ מקריאת שמע וברכת מזון. ואם הוא בור אף באלו חבירו מוציא. ולענין תפילה היא פלוגתא דרבואתא וכמו שכתב כל זה בב"י ריש סימן קכ"ד וסימן תקצ"ד [ד"ה ברכות]. ועיין מ"ש סימן רע"ג ס"ד בס"ד: ויוצאים ידי חובתן. ומיהו אעפ"י שלא ענו אמרן כיון שכיונו לצאת יצאו כדאמרינן בפרק לולב הגזול [סוכה לח, ב] ובריש פרק שלשה שאכלו [ברכות מה, ב] מאי קמ"ל תנינא שמע ולא ענה יצא, והביאו המחבר לקמן בסימן רי"ג [סעיף ב]:

7 פ ד ששאינו כרצונו. ולי נראה שאינן מברכות אלא ה' ברכות ראשונות וח' לא, כיון דלא אשכחינן לה בגמרא דכולי האי הו"ל לפרושי. וכן הגר לא יברך שששאינו יהודי כמו שכתב בהג"ה, דליתא, אלא א"כ היתה לידתו בקדושה שאז שייך שפיר למימר שלא עשאי גוי. והשבוי מברך שלא עשאי עבד וכמו שכתב הב"י [סוף ד"ה ויש]. סוף דבר כל שמתקן נוסח ברכה שלא הזכירה בתלמוד או מברך ברכה שלא נזכרה בש"ס כגון מגביה שפלים או סומך נופלים וכיוצא, גוערין בו עד הכאה ודלא כהב"ח ז"ל [ד"ה עור] כן נראה לי: א א יברכנה. אבל אם קדם ובירך שלא עשאי אשה יכול לברך אח"כ שלא עשאי עבד ושלא עשאי גוי דיש לחלק בין ברכת זוקף כפופים דהו"א חיוב, להני דהו"א שלילה, ודלא כהב"ח ז"ל [ד"ה וראייה]:

ה הנותן יגיע כח. פה ירושלם תוכב"א נתפשט המנהג לאמרו על פי כתבי של הרב הקדוש מהר"י אשכנזי ז"ל [ספר שער הכוונות ענין נוסח התפלה] זולתי קצת יחידים שאין אומרים אותו ואני אחד מהם:

ה כל הברכות. והרועה לצאת עצמו מן הספק ישמיענה ממי שחייב בה ויכוין לצאת ידי חובה. והיכא דלא אפשר כבר נתפשט המנהג לאמרן בין נתחייב בה בין לא נתחייב בה, וכמו שכתב ההגה. וכן פסק הב"ח [ד"ה וכל]. וכן כתבו המקובלים ז"ל [פרי עץ חיים שער הכוונות פרק ד; ספר שער הכוונות ענין ברכת השחרן]. וכפי זה חרש יכול לברך ברכת הנותן לשכוי בינה. ומיהו סומא לכולי עלמא יברך ברכת פוקח עורים. דהא קיימא לו דסומא פורס על שמע ויאמר יוצר

בזמנו משהו אחר חזון השלם
מכון תלפ"ה

Kluger, Solomon bar Judah Aaron

ספר החיים

על אורח חיים

חלק ראשון

סימנים א-תכח

מאת אור ישראל וקדושו ראש גולת ישראל
הגאון האמיתי שר התורה איש האלוקים
כקש"ת מרן שלמה קלוגר זצוקלה"ה
ראב"ד מו"צ ומגיד מישרים בק"ק בראדי

— 296 —

יצא לאור לראשונה בשנת תקפ"ה
ועתה מופיע מסודר מחדש ברוב פאר והדר
מוגה, והוספות רבות מהוך כתי"ק ומספריו הנדפסים
השלמה והוספת מראי מקומות, פיסוק, קישוע ומפתחות

— 296 —

יוצא לאור על ידי
מכון לחקר כתבי-יד ועריכת ספרים תורניים
חכמת שלמה
ע"ש רבנו שלמה קלוגר זצלה"ה
פעיה"ק ירושלים תשס"ד לפ"ק

טע"ף ו

עיי'ן במג"א ס"ק י"ג אם היה צו טפח וכו', הקשה
 בח"י הרשב"א וכו' יע"ש. ולפענ"ד יש ליישב על
 נכון, כיון דקיי"ל מין צמינו אינו חוץ [סוכה לו, ג], והנה
 זה קיי"ל במס' עוקצין [פ"א מ"א] וכמה דוכתא [חולין
 קימ"א] דכל שהוא שומר מצטרף, א"כ מוכח דאף שאינו
 אוכל כיון שהוא שומר נחשב כמותו, א"כ בשלמא גוף
 הבית כיון דאינו נעשה לשמירה רק הוא מצוה בפ"ע,
 א"כ ההוא לחודיה קאי וההוא לחודיה קאי, ובפרט דהרי
 קדושת הפרשיות אינו בשביל עצמו רק עבור הכתב,
 דאמרינן במס' שבת [קטז"א] קלף אגב כתב הוא דקדוש
 אזיל ליה הכתב אזיל ליה קדושתו, א"כ הו"י עיקר הקדושה
 הכתב והכתב והבתיים הו"י מין צמינו מינו, והרי הבית
 אינו צמור שומר להפרשה, רק הוא מצוה בפ"ע לכך
 הו"י מין צמינו מינו והו"י חוץ לכך הו"י מציל, אבל כיון

דיש שיי'ן צבית א"כ הו"י גוף הבית קדוש, דהיי"ן הו"י
 מגופו ושבו הכלי שצמח מין דהו"י כליין הו"י שומר
 להבית, ושומר נחשב כגוף הדבר והו"י מין צמינו ואינו
 חוץ. ואם נאמר דהבית יש לו דין כלי להפרשה י"ל
 להיפוך, כיון דקיי"ל לענין מין צמינו דבית שמה אזלין
 [יו"ד סימן קל"ד ס"ח] והיכי דלא שייך טעם כעיקר
 אזלין בית שמה, א"כ י"ל ה"ה לענין מצוה אזלין בית
 שמה, וא"כ כיון דהבית נקרא כלי להפרשה, והכלי שצמח
 מין דהו"י כליין א"כ הו"י כמין צמינו ואינו חוץ, וזה
 לדידן דהבית גופו קדוש כיון דיש צו שיי'ן, אבל אם לא
 הו"י צו שיי'ן ולא הו"י קדוש רק מכח הפרשיות שבו, והרי
 הבית והפרשיות לא הו"י שמן שוה ולא פשמישן שוה, הו"י
 מין צמינו מינו וחוץ לכך הו"י מותר מכח הבית וא"ש
 ומיושב קושיית הרשב"א על נכון.

בחי' על א"ר"ח שנת תר"א

הלכות ברכות השחר

סימן מו

טע"ף א

7 ← **בשיעור משנתו וכו'.** נשאלתי צמי ששכח ולא בירך
 בשחרית ברכות השחר, אם מותר לו לברך
 אחר חלות או לעת ערב. והנה לכאורה היה נראה כיון
 דברכות אלו הו"י ברכת הודאה יכול לברך בכל עת, אך כד
 דייקנן נראה דזה אינו. דהרי כתב המג"א בסמ"ע ע"א
 [סק"א] דבאונן בשחרית לא יברך אח"כ ברכות השחר
 דבשעת חובתו הו"י פטור, והנה לכאורה הו"י אפשר ללמוד
 מדבריו דאם לא הו"י פטור, היה יכול לברך אח"כ. אך כד
 דייקנן יהיה מוכח מדבריו להיפוך, חדא, דהו"י מיירי שם
 קודם חלות והו"י עדיין זמן חפלה כמו שכתב המג"א
 דיחפלה, לכך הו"י ראוי לברך ברכות אלו דנעשו כעת
 כנוסח החפלה, אבל אם הו"י לאחר חלות דאינו זמן חפלה,
 ולא נקרא כלל צוקר, רק ערבית, אינו זמן ברכות הללו
 עוד, דהמה נקראו ברכת השחר ולכך עד חלות נקרא
 צוקר עדיין וראוי לברך, אבל מחלות ואילך הו"י זמן ערבית
 ולא צוקר ולכך אין שייך לברך ברכות הללו. [ראה מ"ש
 בענין זה בשנות חיים תשובה פ]

חובתו ולא בירך, כיון דנדחה נדחה, דומה לשכח ואכל ולא
 בירך דאינו מצריך אח"כ [סי' קע"ב ס"א]. ואין לומר דהתם
 כבר אכל כולו, אבל כאן שעדיין הוא מלובש ונהנה הו"י כמו
 אם יש לו לאכול עוד, וכמו בעלית ותפילין שמצריך כל זמן
 שהם עליו [רבינו יונה ברכות כ"א, בנדפס ד"ה משעה]. אך
 זה אינו, דא"כ תקשה על המג"א למה כתב דאונן פטור
 דהו"י פטור בעת חובתו, אטו אם יאכל אונן סעודה ובאמצע
 הסעודה יהיה נקצר המת, אטו יהיה מותר לו לאכול עוד
 בלא ברכה זה ודאי אינו, א"כ הכי נמי מה צריך שהוא היה
 פטור מחלה, יברך על עתה. ובע"כ דאין זה דומה לאכילה,
 דהתם עושה מעשה שאוכל עוד, לכך שייך לברך, אבל על
 הנאה בלי מעשה אינו מצריך, שהרי אחר האכילה אינו
 מצריך עליו המוציא אף דהפת עדיין מונח בקרבו והוא
 שבע ממנו, ובע"כ דברכת הנהיגן אינו רק על הנאה
 שעושה מעשה בידו לא מה שהוא נהנה בלא מעשה.

ואיני דומה לטלית ותפילין, דבמצוה שפיר נחשב
 מצוה אף מה שהוא כבר מלובש בו, אבל מה דהו"י הנאת
 עצמו לא הו"י הנאה רק דבר חדש שעדיין לא היה לו עד
 הנה, אבל דבר שכבר הורגל בוה ונחישן אצלו לא נחשב לו
 הנאה. ולכך בשלמא על מצוה דאינה צאה על הנאה שלו,
 ודעתו רק על גוף המצוה, וצוה אף שכבר מלובש בו מ"מ
 נחשב קיום מצוה ושייך ברכה. אבל ברכת הנהיגן צאה על
 הנאה (מדעתו) [מחודשת], ומה שכבר הורגל בו לא הו"י
 הנאה, ולכך אין כאן חיוב ברכה רק על התחלת הענין ואז
 הו"י פטור, לכך פטור אח"כ, זה כוונת המג"א ונסתלק
 ממנו תמיהת הפרי מגדים [סי' ע"א סק"א] צוה
 יע"ש.

ועוד דהמג"א מיירי מהיכי דלא הו"י יכול לברך
 בחפלה, או דומה למה דאמרינן טבל ועלה אומר אשר
 קדשו במצותיו וזונו על הטבילה, ומפרש בש"ס [פסחים
 ז, ג] הטעם מכח דלא הו"י חזי בחפלה לכך מצריך אח"כ,
 הכי נמי כיון דזה לא הו"י חזי בחפלה היה ראוי שיברך
 אח"כ. לכך נתן טעם דאז הו"י פטור לגמרי, ואין דומה
 לטבילה דהו"י חייב לברך רק דלא הו"י ראוי, אבל כאן הו"י
 פטור בעת חובתו. אבל בנידון דידן דהו"י יכול לברך בעת

סעיף ג

חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות וכו'. עיין במג"א ס"ק ח' מ"ש אך א"א לברך בכל פעם אלא בהסמך הדעת. הנה הן הנה דברי הש"ה בהלכות יוה"כ [מס' יומא עמוד התשובה ד"ה עוד דבר] שחמה על סדר היום [בחיוז מאה ברכות בכל יום], שכתב לוקח עמו ביוה"כ [לביהכ"נ] בשמים ולברך כל פעם, שהרי מפורש בש"ס [ברכות נג,א] דהנכנס לחנות של צמס אס דעתו לחזור אינו מברך ע"ש. ואחרי המחילה מכבודם דצריהם תמוהים, דע"כ לא אמרינן דא"ל לברך כל פעם אך בהסמך הדעת, רק צאס לא כוון בפירוש לפטור רק פעם זה, או נפטור בצרכה אחת לכולו, כל דליכא היסח הדעת. אך צאס מכוינ בפירוש שאינו פטור בצרכה זו רק שעה זו ולא מה שיעשה אח"כ, וכן נכנס לחנות של צושס, או לסוכה, אף שדעתו לחזור, אס מכוינ בפירוש שאינו פטור בצרכה זו רק הליכה זו, וכשיחזור לשס יחזור ויברך, ודאי דחייב בצרכה, כיון שכוון בפירוש שאינו פטור יותר. רק דנעלמא אינו ראוי לעשות כן למחלה, מכח דהוה כגורס ברכה שאינה צריכה, כיון שהיה יכול לפטור בצרכה אחת, משא"כ אס מכוינ למלאות מאה ברכות לא נקרא ברכה שאינה צריכה, שהרי צריך לו להשלים מאה ברכות, וכיון דתקנו כן הוה לו הכרח בדבר ולא נחשב ברכה שאינה צריכה, לכך אחי שפיר דברי סדר היום, וז"ל וכוון לפענ"ד ודו"ק.

כת"י על אר"ח שנת תרפ"ח; נדפס בחכ"ש

וא"כ כיון שמוכח מדברי המג"א דעיקר הצרכה שייך בזה על המחלת הענין ולא אח"כ, א"כ הוה ראוי שכלאל בירך חיקף, לא יברך עוד, כמו צאכל ולא בירך, וכמו בשחיטה, עיין בש"ך יורה דעה סימן י"ט [סק"ד] כמה דוכחא. ולכן נהי לאנן להגינן לברך בעת המחלה, היינו כיון דהוא סמוך לקימה ממטתו לכך נראה עדיין כאלו השתא הוא לובשו, ונראה לו כאלו השתא הוא נהנה, ולכן עד חלות דעדיין נקרא סמוך לבוקר, דומה לו כאלו השתא הוא קס ממטתו ונחשב לו המחלת הנאה עכשיו ושייך לברך ברכה זו. אבל אחר חלות דכבר קרוב לערב יותר מלבוקר, כבר נתיישן הנאה זו לו ולא נחשב לו הנאחס הנאה חדשה. ולכן על הנאה שנהנה מחלה אין לברך כיון דאדחי אדחי, כמו צאכל ולא בירך, ועל השתא כבר הוה הנאה ישנה ואין לברך. וכיוצא בחילוק זה מצינו גבי לבנה, דפירש"י בסנהדרין [מא,ב ד"ה עד שתחמלא] דמט"ו ואילך כבר נתיישנה ואין שייך לברך עליה, כן הכי נמי בזה אין לברך עוד אחר חלות, ובפרט אף אס הוה ספק וספק ברכות להקל, כן נראה לפענ"ד נכון בזה לדינא.

חוגה עפ"י כת"י על ד חלקי שר"ע שנת תרפ"ד

באותו סעיף

בשגנוצ"ל מניעיו יברך שעשה לי כל צרכי. הטעם בצרכה זו דוקא בשעת מנעלים, נראה ע"פ מאמרם ז"ל [שבת קכ"ט,א] דלעולם ימכור אדם כל מה שיש לו ויקנה מנעלים לרגליו, ולכן כשרואה שיש לו מנעלים א"ל למכור כל מה שיש לו, מברך ונותן הודאה שעשה לי כל צרכי, וא"ל למכור כל מה שיש לו ויש לו מנעלים ג"כ, ואחי שפיר.

כת"י על אר"ח שנת תרי"ב; נדפס בחכ"ש

ועוד י"ל בטעמו של דבר, דהנה רמו גדול רמוז בזה, דהנה בצרכה שעשה לי צרכי מקיים אדם תמיד מאמר חז"ל [ברכות נד,א] חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, דהרי אומר בכל יום שעשה לי כל צרכי, והרי יש ימים דהוה ח"ו רעה על האדם, ואין יברך שעשה לי כל צרכי הרי הוה רעה ואין יברך ברכה לבטלה, ובע"כ אומר דגם הרעה הוה טובה ומודה גם על הרעה. והנה מה דהרעה הוה טובה, היינו כמשאחז"ל [שם ה,ב] דהיסורין מביאין לחיי העוה"ב, ויש צמדרש [ב"ר סה,ט] דלחוק חבנע יסורין מהאי טעמא, והנה אדם הנדיק נקרא הולך, דהולך ממדריגה למדריגה כמ"ש המפרשים ז"ל [שלה"ה פ' נח סוד"ה נחור], ולכן נחקן בצרכה מנעלים, כמו דהמנעלים הוה צורך הליכה, דאס יושב במקום אחד א"ל מנעלים רק לילך צריך מנעלים, כן ה"ו צריך האדם ליסורין, כי ע"כ יהיה הולך להחזיק בו יתברך לקיים התורה והמנוח, לכך נותן הודאה על הרעה, ואחי שפיר בעוה"י ודו"ק.

ודג"ה נשאלתי מחכם אחד מק"ק בוטשאטש, על דברי הרמב"ם פ"ו בהלכות ברכות הלכה צ' ש"כ דכל הנוטל ידיו צין לאחילה צין לק"ש צין לחפלה מברך אקב"ו על נט"י וכו', א"כ למה לא מנאו הרמב"ם בפ"ו מהלכות חפלה [הי"ד] צמה שכתב חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, למה לא מנה ציניהם הנט"י לחפלה כל פעם, ולמה נט"י לאחילה קחשיב ונט"י לחפלה לא קחשיב. והנה קושיא חמורה הקשה, ולחומר הנושא נראה לישב כך, דהנה הך דינא דחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום ומניינא למה לי, הרי צלא מנין הוא מברכן, ובע"כ הטובה דקמ"ל שראוי להביא עצמו לידי חיוב זה ולברכן דוקא, ובפרט לפי דעת הב"ח [ד"ה ומ"ש אבל] דס"ל צשמע מאחרים לא מהני רק שיברך בעצמו, וכן מורה לשון הש"ס [מנחות מג,ב] והרמב"ם [שם] דקאמר חייב אדם לברך מאה ברכות, כלומר חייב לברך דוקא ולא לשמוע מאחרים, א"כ מוכח אף שיכול לפטור לגמרי, כגון שלא יאכל, או שיוכל לפטור עצמו לשמוע איזה ברכה מאחרים, מ"מ חייב להביא עצמו לידי חיוב לברכן בעצמו.

וא"כ? אחי שפיר, דהנה זה ודאי שצידו לשמור אח ידיו מהיסמך הדעת ולא יצטרך ליעול ידיו לחפלה [קי"ג נב ס"ה], או שחיקף מאחלתו יעמוד להחפלה ולא יצטרך

6572 (13)

כי אורך ימים ושנות חיים יוסיפו לך

חיים

הם

למוצאים

נכל

בשים

מו

2852

ספר

שנות חיים

וספר סת"מ

והוא

חלק ראשון

מהיית על ספר החיים וכמה חודשי דינים

וחלק שני

ספר סת"מ על דיני סית וחפילין ומזוזת

הוציא לאור

חצר חברתי חני השפל והלעיר

שלמה קלינר

616

לפיק חלח חקת התורה בשנת

Schnos Chatem.

Lemberg 1855

חיים

שנות

לך

לחיים

ימיה

ירבו

דמוסד לחלל שבת אחד כדי שיטמור שבתות הרבה ואם הוא מוחי
 צהם לא שייך זה בעבור ואם הוא מוכן כדי שיטמור שבתות הרבה שאף
 עבור האל מחללין והנה כעת ראינו שמה יומתק בזה לשון הרין
 שכחם להרדלע הסוכרים בעבור הולד ליו מחללין ושלל תקיעולו ממע
 בערכיו בלטה שיטמה על המאמר ומתה ומצינו לביין וקורעין בטובה
 וכו' שהות טמס והחס כבר פתה האס ואל האיל ירד תמוהי לו
 חיים בפיע רק דול האיל חזקה דחילת ייעים והיינו כמי שעינתה
 טעמו דליו מחללין על הולד מכה ללא שייך ביי קרא דוחי-צחם
 ואי תינח חס האס עדיין מי דלו הוא עובר ירך אמו לו לא
 נקרא החיות על שם העבור רק על שם האס והרי היא תחי' אף
 זולת זה והיו הולד רק כחצר ממנה ועל סגנת חבר ליו מחללין
 בליסור תורה והיינו מהאי טעמא גופא דעל חבר לא שייך וחי בהם
 דסוף סוף יחי' וגם כדי שיטמור שבתות הרבה לא שייך בזה ולכן
 היי בעבור כיון דנקרא החיות על שם האס לא שייך ביי וחי בהם
 חבל כדי שיטמור שבתות הרבה שייך ביי כיון דבלתה סופו להיות
 בפיע שייך ביי כדי שיטמור שבתות הרבה חבל וחי בהם לא שייך
 ביי אך החס כיון דהאס כבר מתה ונקרא החיים על שם התמוק
 וכיון דהחיים נקרא על שמו לכך שייך ביי וחי בהם רק דחזקה
 דחיותא ליה ליי ומי שייך ביי כדי שיטמור שבתות הרבה חבל וחי בהם
 לא שייך ביי אך החס כיון דהאס כבר מתה ונקרא החיים על שם
 התמוק וכיון דהחיים נקרא על שמו לכך שייך ביי וחי בהם רק דחזקה
 דחיותא ליה ליי ומי שייך ביי וחי בהם נקרא מי עכ"פ והוא מכון
 לדבריו ותין להקשות לפמי' בחבורי דוקא ברשע שנקרא עליו וירו
 רשעים מרמס בזה סיל דליו מחללין על עובר חבל חס ליו הולד
 דייקא הוה רשע מזה מחללין חייב למה הולך הרין לומר הטלם
 זלך דהאס מצינו סכין מכה ללא האיל ירך חס חייבוק ליי
 דהאס ליו גיב שהא רשע אך חייב דהאס בערכיו שמואל קאמר
 לה ומחלל לשטמו יליף מוחי בהם דפיי דומה שבת ולח סיל הטעם
 כדי שיטמור שבתות הרבה לכך יחי' מוכח ממנו דלח בעבור שייך
 קרא דוחי בהם ולכן הוא קשה משמואל שפיר והולך הרין לומר
 דהאס שאני כיון דמתה אמו וכאן העובר מי אך לדיו כיון דספק
 פוי להקל חלינו בכל כד להקל ואליוק נמי בחר הך טעמא דמוטב
 לעמוד שבת אחת כדי שיטמור שבתות הרבה ולכן דליו הולד
 רשע מחללין מכה דסוכיאלהך טעמא דמוטב לחלל שבתא כדי שיטמור
 שבתות הרבה רק החס כיון דהאס רשע לכך לא שייך ביי
 טעמא דמוטב לחלל שבת אחת כדי שיטמור שבתות הרבה וליי
 דבריו שם ותויק

פסימן תרמט לחבורי בהשמטות

תשובה ע"ח הגה בחבורי בהשמטות סי' זה תמהתי על
 המגי' מי' דלחבורי על עיי' נחשב היח
 חכילה כיון דחס נחבטל מוחר כמו דמפלי והקשיחי שאין הגדון דומה
 לראי' דהאס דמפלי בירו להפקיר נכסיו לכך נחשב לו היח חכילה
 חבל בלאו חייביו לבטל דליו ישראל מפטל עיי' של נכרי ייע"ש והנה
 ליו לומר דברו לומר לנכרי לבטלו דמי יודע חס ישמע-לו הנכרי
 וכמי' בכתה דקסא בשי' דעין זה ללא הוא בירו אך כעת ראינו
 דיל דברי המגי' דהנה לכאורה הי' אפשר לומר דכוונת המגי' היא
 לפיי הסופ' דלא הוא לריך דמפלי לומר מכה מגו דאי בני מפקר
 נכסי' רק מכה דחוי הפתח לשום אדם חייב היינו לנכרים אך זה
 חיו לחס כוונת המגי' מכה דמוחר לנכרים לא הוא לריך לומר מכה
 דחס נחבטל רק בלתי הנכרי מותר להנות מעיי' והיו לו היח
 חכילה בלתי' ועתה בשביל מה שמותר לנכרים לא שייך לקראו היח
 חכילה כיון דלישראל חייב ראו קודם דלגיי כל חסורי חכילה כגון
 עבדא וקדושה שטרפתי' בשי' הטעם יתח דליו בן היח חכילה
 והיי מותר לנכרים וכן דתורה למי' טעמא שמוחר לכהן ולא מבח
 שבתו' לנכרים והוא כוונת המגי' בוגם המגי' שנתכוון למהם הן לדבר
 השי' הנכרי הקוים והוא דולמי מהשמוחר לנכרי לא שייך לקראו היח
 חכילה דלענו הנכרי צהיח אכלו הוא חכלו רק דליו מנוה על
 האורה וליו חושש על איסור תורה חבל חבל אחר חכילה לא
 נקרא היח חכילה אך נראה דזה זקא חס חסור מכה חיסור תורה

שפרטה הקורה בפירות דים חינוק ליליחל חסור ולנכרי מותר זה
 היח חכילה כיון דהתורה החירה להם בפירות ואי הי' הרי מיקר
 הקעם דישראל חיי' לנטל עיי' של נכרי הוא מכה דלמח מגבה לה
 מבבל לה והיו עיי' של ישראל ואי נכרי לא- שייך טעם זה והיי
 התורה אמרה בפירות דנכרי ליו ביטול לעיי' שלו ואי גורה לו
 שייכא נכרי וגוף הביטול התירה החורה בפירות ועשתה חלוק בין
 ישראל לנכרי זה נקרא היח חכילה מה שמוחר לנכרי יבך הוא בלתי
 המגי' לראי' בין מפירות החוס' ובין מגוף השי' דהיינו למן השי'
 מופח דמה שראוי לו עיי' מגו מה שהיו בין יקר היח חכילה ומה החוס'
 משמע מה שחיי' לשום אדם נקרא היח חכילה חיי' בלתי חסור
 מנרפיו שניהם יחד לנכרי אף דזהו שהוא יכול להנות מעיי' חסור
 נקרא היח חכילה דבזה חין ההיח שמו מפורש וליו רק מכה
 חושש על הליסור זה לא נקרא היח חכילה מי' עיי' וטעם חיי' חיי'
 היח מפורש מן התורה חיי' לנכרי נחשב לו היח חכילה כיון דהיינו
 לבטל העיי' ולהנות ממנו דרך היח ממה וכל שבין חיי' היח חסור
 לנכרי וכיון דלנכרי עצמו נחשב היח חכילה דהיינו בידו טוב נחשב חיי'
 לדיו היח חכילה כיון דחיי' לשום אדם וכיון דלא חר נחשב היח
 חכילה הוי היח חכילה לכולם כן נראה ליישב דעת המגי' שכל
 תמוה כל כך ועדיין חיי' דעתי נוטה ממה שזה ועדיין ייע :

פסימן תרליח

תשובה ע"ט הגה בחבורי בפנים הבחתי דעת המרש"א בפיי
 דשבת והסי' בסיון ק"א שחולקים בפירות דמי
 החוס' בשבת חס גם בחובות חסור כגילו חן לא והנה כעת ראינו
 בחוס' סוכה דף מ"ח בסוגיא דלחבורי שנספלה דריה סוכה דחיי'
 לכה"ש שכתבו חכילי נפלה בחובות שייך מוקלה ואסור כל שבת
 דלכולהו שבעה חתקי חס חסור דעת המרש"א והסי' נמי לא הולך
 לטעם בוי מלוה אך חייב יחי' דברי החוס' בעלמ' סותרין ואי דה
 שם כתבו בשבת דמחוס מוקלה מותר בחובות וכאן כתבו לכלל שבעה
 חתקי משמע דמכה מוקלה לגדו' אסורי בחובות וכן קשה נמי חיי'
 שיי' גבי חבורי דרי' סיל חסור בפיי חס' דלכולהו יומת חתקי
 מוציא דשייך מוקלה חפילו בחובות ואי ראי' בפיי מנדי' חס'
 שהעיר בזה מחבורי ומן החוס' לא העיר כלל אך לדעת חיי' והיי
 דחוס' והאחרונים לא שייך רק בחס חין הסוכה ראו עוד למחוס
 כגון שפלו ונכרו וכוונתה ללא ראו עוד למחוס ולא שייך לומר
 דלמחוס חתקי רק דיתח' כיון דחתקי בה"ש חתקי לפולח יומת
 זה לא חמרינן בחובות וזאת הטעם דבוי מלוה אך חס עדיין ראו
 למחוס כגון בחבורי כהי נמי שכבר נטלו היום מי' חין חיי'
 המניעה חל גוף החבורי רק מלך אחר חבל גוף החבורי עדיין חיי'
 למחוס לכך סיל דלכולהו יומת חתקי וריל סיל דלא חתקי רק
 בנדי' למחוס חבל חס חיו גרדי לו עוד לא חתקי וריל סיל לכולהו
 יומת חתקי כיון דעכ"פ גוף הדבר ראו למחוס לכך לפולח יומת חתקי
 וכן בסוכה שנספלה שכתבו החוס' היינו בחס ראו עדיין לקוד' ולקיי'
 לבחמה בזה כיון דגוף הסוכה עדיין ראו למחוס לכך שפיר חתקי
 לכולהו שבעה ובוה שייך לומר דלמחוס' חתקי ואין פתיחה מזה לגדו'
 החוס' ולא לנכרי המרש"א והסי' זקוק היטב :

פסימן מו

תשובה פ הגה בחבורי בפנים העליתי דהיינו דלא שייך
 הדרכות עד חלות חן לנדי' חיי' וכעת ראינו
 שיש ראי' מה מדברי המרש"א בסי' י"ב שכתב פיי' דלחור לבח' לבח'
 דיברך הדרכות חיי' והוא בשם מהרי"ט ביי' שכתב דלנכרי פולח יומת
 לנדי' ברכת השחר אף שלא ברכם בעת הפלחו וקשה מה תרתי' חיי'
 לנכרם אחר חפ' חיי' ה' דלחור לבח' לבח' חיי' חיי' חיי'
 הערב יכול לנדי' חס לא ברכם מקודם ופשיטא דמי' דיבול לנדי'
 אחר חפלתו בנדי' חס' ודאי כיי' דלחור חלות היום חין לנדי'
 עוד לכך הוי חיי' חס' קודם חלות חין שלא בייך בשעת חתקי חסור
 לא יברך חיי' לכך קטיל דלחור חפלתו נמי יברך חבל אחר חכילה
 משמע שאל יברך עוד בנלפתי' :

ספר

דרך החיים

אסיפת דינים ופסקי הלכות

מאת הגאון המפורסם רבן של כל בני הגולה

רבי יעקב לורברבוים זצוק"ל

אבדק"ק ליסא

מחבר הספרים הנודעים "נתיבות המשפט", "חוות דעת", ועוד

- מוגה מכת"י ודפוסים ראשונים -

נדפס לראשונה עם הוספות רבינו המחבר אלטונא תקצ"א

ועתה יו"ל במהדורה ועריכה חדשה

בתוספת:

- הלכות ברכות וקונטרס אחרון - מרבינו המחבר זצ"ל
- הוספות בעל ה"קיצור שלחן ערוך"
- הגהות רבי עקיבא איגר זצ"ל • פסקי ה"משנה ברורה"
- הערות

שבט תשס"ט לפ"ק

פה עיה"ק ירושלים תובב"א

עין לעיל

ל כל שבא
דמסתמא
להתפלל
דמים שנים
ובתענית

מע (ומיהו
מכל שכן
סימן ע"א
עבר הזמן
ונן, חייב
ראשון
ה דנימא
שמת34.

אפילו ביש
קלאין.

א ס"ק ו'.
לכה סימן
המזון וכן
לעשות
אחה על
זרה.

נו מטעם
לפל בזה
יום דהו
יין, דהרי
בא לכלל

הכא נמי כל שלא מתעכל המזון, עדיין זמן המשכת הזמן. וכן באשר יצר אפילו כל היום יכול לברך כנ"ל, [ג] אפילו ברכת הנהנין. ומכל המצות האמורות בתורה, עד שיקברוהו וישליך עפר על המת. ואם יש [ד] חבורה בעיר שנוהגין שכתפים מיוחדין להוציא המת, ולאחר שנתעסקו הקרובים בצרכי הקבורה ימסרוהו להם והם יקברוהו, משמסרוהו להם חייב בכל המצות (פרי מגדים סימן ע"א). וכן מקום שמוליכין המת מעיר לעיר, אם מקום קרוב הוא הוי אונן. אבל אם המקום רחוק כגון מהלך שני ימים, מותר, עד שיביאו לעיר קבורתו (יורה דעה סימן שמ"א לענין בשר ויין דמותר. וכבר כתב הרב בית יוסף באורח חיים סימן ע"א דזה וזה שווין ע"ש. וכן ראיתי להרב בעל דגול מרבבה ביורה דעה סימן שמ"א ע"ש):

(ב) ואם עבר זמן תפלה אחת בעוד שהוא אונן כפי שנתבאר לעיל סעיף א', אין צריך להשלים אותה תפלה בתפלה הסמוכה. כגון שהיה מתו מוטל לפניו מעמוד השחר, והאיר כל פני המזרח (אליה רבה סימן פ"ט וע"ש בדיני תפלה) עד אחר הצות, (ולא יתפלל בהחצי שעה שלאחר הצות עד זמן מנחה גדולה כמו שכתבו הבית יוסף ורוב האחרונים) לא ישרים במנחה, דלא דמי לשכח או נאנס ולא התפלל שחרית דמשלימה במנחה, דהתם באמת היה מחויב רק שעל ידי סבה לא התפלל, מה שאין כן כאן דהוי פטור מהדין (עין סימן ע"א באליה רבה, ובזורה דעה סימן שמ"א). וכן הדין במנחה ובמעריב:

(ג) [ה] והני מילי אם היה מתו מוטל לפניו מעת התחלת חיוב התפלה עד השלמת זמנה כמו שנתבאר סעיף ב', אבל אם מת לאחר שכבר התחיל החיוב עליו, כגון אם לאחר שהאיר כל פני המזרח, אף על פי שלא קברוהו עד אחר הצות, משלים בזמן מנחה, דהואיל וחל עליו החיוב מתחלת עת שבא זמן התפלה, אף על פי שלא היה שהות לגמור התפלה, מכל מקום כיון שחל עליו החיוב, חייב להשלים אחר כך בזמן מנחה (דהא הרא"ש פרק מי שמתו מדמה לחיגר דלא הוי תשלומין ע"ש. והנה הכסף משנה פרק ב' דהגיגה דין ה', כתב דהיכא שנטמא לאחר שעלה עמוד השחר, כיון דחל עליו החיוב צריך להשלים. אם כן הכא נמי דכוותיה) (עין רמב"ם הלכות הגיגה פרק ב' הלכה ה', וכסף משנה שם, ותמצא מבואר כאשר כתבתי, ודו"ק שם):

75 (ד) ואם נמשך אנינות עד סמוך לסוף זמן קריאת שמע שהוא עד רביעית היום כפי ערך השעות של יום כמו שכתבתי לעיל בהלכות קריאת שמע עיין שם, ואם יתפלל כסדר יעבור הזמן של קריאת שמע, יקרא קריאת שמע בלא ברכות, ואחר כך יתפלל כסדר, ויקרא עוד הפעם קריאת שמע עם הברכות (עיין סימן נ"ה דאם קרא קריאת שמע שלא בזמנה, יקרא אחר כך

פסקי המשנה ב

- [ג] אפילו ברכת הנהנין, כך פסק המשנה ברורה סימן ע"א ס"ק ד', וכך ציין בשער הציון ס"ק א'.
- [ד] חבורה בעיר. כך פסק המשנה ברורה סימן ע"א ס"ק ד', וכך ציין בשער הציון ס"ק ב', וביאר שם דאפילו קודם שהוציאוהו מהבית דשוב
- [ה] והני מילי אם היה מתו. עיין בביאור הלכה סימן ע"א ס"ק ד' כיון שחל החיוב חייב להשלים, וכתב שם המשנה ברורה דהוא הדין דחייב לברך ברכות השחר אם לא ברכן כבקר כשקם ממטתי, דהא בשעת חיובן היה חייב.

17

א
ב
ג
ד
ה
ו
ז
ח
ט
י
יא
יב
יג
יד
טו
טז
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
טו
טז
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט

עם ברכותיה). ואם נמשך עד לאחר ארבע שעות, הברכות שחר דהיינו מה שקודם ברוך שאמר, לא יאמרם אף שיש לו פנאי ועיין מגן אברהם ריש סימן ע"א) וביאר דבריו שם, שכיון שאמרו בגמרא [ברכות ס, ב] לכל אלו הברכות זמן כמו שאמרו כשנועל מנעליו מברך כו', ואף שקיימא לן בסימן מ"ו דעל צורך העולם הוא מברך, ואף אם ניעור כל הלילה מברכם על צרכי העולם, היינו עד זמן קימה שהוא שליש היום³⁵, כמו בקריאת שמע, עיין סימן נ"ח, [ו] וזלת ברכת התורה, וברכת שלא עשני גוי, ושלא עשני עבד, ושלא עשני אשה, אותן הברכות יברך, (ולא יניח תפילין, עיין יורה דעה סימן שפ"ח). ויתפלל כסדר (ואלו הברכות זמנן כל היום, ואפילו אחר חצות אם נקבר, יאמרם):

(ה) [ו] אם נמשך עד סמוך לזמן תפלה שהוא עד שליש היום וכמו שנתבאר לעיל בדיני תפלה, ואם יתפלל כסדר יעבור זמן התפלה ויצטרך להתפלל שמונה עשרה אחר שליש היום, יתפלל באופן שנתבאר לעיל בדין איחור לבא לבית הכנסת סעיף א' ואילך כסדר ע"ש. הכא נמי יתפלל כמבואר שם. דאם אין לו פנאי בכדי להתפלל עם הצבור - ידלג, הכא נמי ידלג בכדי להתפלל שמונה עשרה קודם שליש היום. ואם יש לו שהות, יתפלל הקדום קדום קודם, כמבואר שם. ואם השעה דחוקה לו, שאם יתפלל מברכת היוצר יצטרך להשלים התפלה שמונה עשרה אחר שליש היום, ואם יתפלל שמונה עשרה לבד, לא יוכל לברך הברכות יוצר אור ואהבה רבה ואמת ויציב עד גאל ישראל וכו', קודם שליש היום. ותו לא יוכל לאמרן, דכבר עבר זמנן. אבל התפלה, אף שיעבור שליש היום ולא יהיה לו שכר תפלה בזמנה, מכל מקום יהיה לו שכר תפלה שלא בזמנה, וגם בכדי להסמיך גאולה לתפלה, מוטב שיברך הברכות קודם שליש היום, והתפלה לאחר שליש היום, ואחר כך לא יאמר עוד ברכת פסוקי דזמרה, רק פסוקי דזמרה בלא ברכות, כמו שנתבאר לעיל בדיני איחור לבא ע"ש:

(ו) אם יש להאונן בן למול, מלין אותו בבית הכנסת קודם עלינו כמו שאר פעמים. וגם האונן מותר ליכנס לבית הכנסת, רק לא יברך ברכת להכניסו כו', רק הסנדק יברך. מיהו אם אפשר למהר לקברו קודם שיצא מבית הכנסת בשחרית, יש לקברו (ט"ז סימן שמ"א ביורה דעה, ואליה רבה סימן קל"ב). ולענין לקרות לאונן לתורה, יתבאר לקמן אי"ה בדיני קריאת התורה ע"ש:

פסקי המשנ"ב

[ו]. וזלת ברכת התורה. עיין צניאור הלכה סימן נ"ג [ז]. אם נמשך. עיין במשנה צרכי סימן ע"א ס"ק ד"ה כל, מה שהאריך צוה.

הערות

חיוב חייב לשלם. מה שאין כן תשלומין של תפילת ערבית שהם תשלומין קצרים, ואינו מוכרח שיבוא לכלל חיוב, פטרוהו לגמרי. וזוהו בא הרא"ש לחלוק ולומר דאם לא היה הפטור מחמת עצמו, אלא מחמת דבר אחר, כגון שלא היה לו יין במוצאי שבת, בזה מסכים להמהר"ם וחיוב בהבדלה, אבל אם הפטור הוא מחמת עצמו, כגון אונן דבשעת חיוב ההבדלה הוי פטור, ממילא נפטר לגמרי.
35. מבואר דעת רבינו עד ארבע שעות כמו ברכות קריאת שמע. אולם דעת הגרש"ק בספר החיים סימן מ"ו דזמנן עד חצות, וכן הניף ידו בספרו שנות חיים סימן פ', וכך כתב כף החיים (סופר) סימן ע"א ס"ק ד'. ומצינו למאמר מרדכי סימן מ"ו ס"ק י', ובמעשה רב להגרי"א אות ט' דיכול לברך אף לאחר חשיכה, הביאם ברב פעלים ח"י סימן ח', ושם הוכיח מהמקובלים שאין לברך אלא עד סוף היום ולא לאחר חשיכה.

(ז) מי שמת לו מת שבצנעה). וכן בשלחן ערוך אורח חיים או אפילו ביום טוב על ידי אונס, או מ טוב יקדש ויתפלל ולא קברוהו במוצא ביום שלישי ותו לו יאכל בפני המת אנ יעשה מחיצה שאינו יורה דעה סימן שמ"א):

(ח) אבל ביום ראש ולמנחמים), לא תפילין בין בחול הנ מנחמים במועד (שב עולה למנין שבעה, שמועה קרובה (דהי וסימן ת"ב). ואפילו ב שמע שמועה רחוקן יחלוץ מנעליו ועיין תפילין ביום (אליהו

(ט) כל זמן שאינו לו לישב או לי ברחיצה וסיכה, וש והטעם, דודאי יותו לעסוק בצרכי הקב בשעה שאין צריך י

[ח]. אבל בליל יום סימן ע"א ס"ק בליל יום טוב שני שני

36. כן תיקן בספר נו

ע, חז"ל
=

19

קורי מעם ה' קושה שמים וארץ

ספר

שאלות ותשובות

מחזה אליהו

תשובות בהלכה ובירורי השיטות

על פי עומק מקור הדברים בש"ס ופוסקים

אשר חנן ה' את עבדו

פסח אליהו פאלק

גייטסהעד אנגליה

בני ברק

תשל"ט

יה) ולענין כוונת ר"ח כך היא. דבה"א הוי ס"ל שקריאת התורה "מלוא הדעה" היא שתיקן משה, וכוה מלוא כשאר כל המלוא שהיקנו הז"ל. והליבור מהוייבם בקריאת התורה ויונאים בשמיטה קריאת התורה ע"י כלל דשומע כעונה, מהעד שקוראו מתוך הכזה. ולכן נהקשה ר"ח דאיך יקראו אשה וקטן דלוינס בני היוצא. והיכן שהמלוא של משה לקרות בתורה אינה "מלוא הדעה" בקריאת מגילה ונר הנוכה. אלא הוא מלוא שהליבור ילמד הורה ע"י שמיטה פרשה מהתורה כל שנה ושנה. ע"י גמי צ"ק (פג). כיון שכלנו ג' ימים בלא תורה ללא וכו' עמדו נביאים שצויינס והיקנו להם שיהיו קורין וכו' ע"ש. ותקנה משה היא צהוך מסגרת מלוא "הלמוד הורה" שמהה היקן שכל שנה יהא לימוד תורה ליבורי ע"י שחמד יקרא מתוך ספר תורה. ולפי"ו אין בשומעין יונאים מדין "שומע כעונה" אלא דעלם שמיטה דברי התורה הנקראה מתוך הספר הוא ענינו קיום "ההלמוד תורה" שהיקן לן משה ולא אייפה לן מה שהקורא אינו צר היוצא במלוא זו. וע"י הקשה ר"ח דאם אינו "מלוא הדעה" רק הלק מהללויה קיום מלוא הלמוד הורה, איך מצרכים ע"י, הא הוי צרכה לצענה דכנ אחד ואחד כצר צירך צרכה התורה בשמירה ואין מקום להזור ולצרך צרכה התורה על לימוד הורה. דכמו שאין צרכה על נעוטי לולב מאחר דהוי פרט בכללויה מלוא ועילת לולב כ"כ אין מקום לצרכה התורה על פרט מהללויה מלוא ת"ח.

יג) ולזה הוין שבה"י דחלק צרכה התורה דהוי צרכה המלוא דהיינו צרכה "אקצ"ו לעסוק בדברי תורה" אין לצרך (ור"ח לא ס"ל כדברי הגר"ח דכל הצרכה"ת שנה

הוא וכדכבר הוכיח בן העמק צרכה בני קריאת התורה, דח"כ איך רצה ר"ח ודעמיה להביא רח"ה לשיטתו דמצרכין על מלוא עשה שהז"ג מהא דאשכ עולה למנין שצעה צחוס דר"ח לג. וע"כ דס"ל דצרכה "אקצ"ו" צרכה המלוא היא. ע"ש). ומצרכים רק החלק דהוי צרכה השנה דהיינו "אשכ צהר צנו ואשר נתן לנו" וצרכות אלו שצרכות השנה הן יכולים לצרכם פעם שניה צניבור, דלשנה התורה צניבור הוי קיום דקרא ד"כ"י שס ה"י אקרא הצו גודל לאלקויו". וכן מצואר צדברי ר"ח צחוס דר"ח (לג). ד"ה הא ר"י וכו' דשתי צרכות אלו של קריאת התורה צרכות השנה הן ולא צרכה המלוא. וזה הני"ל כוונת ר"ח צח"ש צרכות הני"ל.

ולפי"ו נפל צצירה כל דברי החקרי לג, דמשולם לא כחצו הרח"ש ור"ח שיש חיסור לנשים לצרך צרכה התורה. וקושייהם "דהא הוי צרכה לצענה" אינו דוקא על צרכות נשים על קריאת התורה אלא על כל מי שעולה לתורה וכמו שציארנו בע"ה. ודו"ק.

יג) היוצא מכל זה הוא שיש לפנינו שני עקרי שיטות. להאגור המהצר והפמ"ג נשים הייבות צצרכה התורה מן התורה והביאור בשיטתם הוא כדברי הגר"ח שצרכנו. להצרכי יוסף הייבות לצרך מדצנן. ולהגר"ח רשות היא צידם אצל היין הייבות צה ואפילו מדצנן. ולדינא ודאי שיש ללמד לנשים לצרך צרכה התורה מאחר דלרוב הפוסקים הייבות הן צה אס ילמדו שום דבר מהתוכי"ק צאוחו יוס. וכן פסקו הגר"ז צס"י מ"ז ס"ק י' והערוך השולחן שס ס"ק כ"ה.

הביא ח"ל "אלו מלוא מלוא שאין מיוחדים למלואן מגזירת הכתוב. אינו מלד עלמו דבר אחר גורם מלויים עוד ע"י ה"ח. וע"פ זה לשיטת ההל"ק"ע הוא ואין להקדי האילנות כמב"ל ניסן הייבות ה הגבלת זמן. ר"י הסיבה לצרך. ג) ובה"ג ה"ג מ"י משום דהוי ז' "ולדעתי זה ה"ג זה ואמר רק צ זמן כגון צמלה צחשון כמו צה ומכלן ואילך י ה"ה זה מניעה שייכא אז וכו' מכה הלצנה, מצרכים אין ה שהז"ג. עכ"ל כ"י שישב דבו לכאורה שוכ ה דהא דס"ל לה הוא מפאת ד וכמו דא"ח לו עבר הענין שט

סימן י"ג
(תשובה ג')

נשים בברכות השחר

- א. מצוה התלויה בפיבה, ובעבור זמן מתבטלת הסיבה, האם מצוה שהזמן גרמא היא או לא
- ב. ובכלל, לענין יש להסתפק טובא, אם להשיטת הזמנם נפסק אחר ד' (ול"ל ג' כדנבאר להלן) שעות, הרי הן בכלל מלוא שהזמן גרמא. ש"ל שצרכות השחר. שהם צרכות השנה הנוגעים לקימה ולצושת אדם צצוקר, זמנן שייך (לדעות אלו) רק בשחרית, שהוא זמן קימה ולצושת בני אדם. והוא הזמן ליתן שנה והודאה על הטובות הללו. וצצבור הזמן הזה בטל הסיבה לצרך צרכות אלו. וכל כגון זה אינו בכלל זמן גרמא. והרי זה דומה למח שנה הטורי אבן מגילה (כ): צנוגט למלוא ציכורים, שמן הנוכה ואילך אינו צא, וכמצואר בפסחים (לו). מקרא דכתיב אשר הביא מאלך, כל זמן שמצויים על פני אלך שלא כנו לחיה מן השדה, וא"כ תימנה למח עמד ואשה מציאים הא הו"ל מ"ע שהז"ג. וע"י כהצ
- א. לא אמר בברכות השחר כיום האם יכול עוד לאומרם בלילה (ה) לדינא יש להורות לנשים שצרכו צרכות השחר. דהנה המ"צ ס' ע"י ס"ק צ' כהצ דספקא דה אס נשים הייבות צצרכות השחר אז לא הלוי על מחלוקת הפוסקים אס צצרכות אלו זמן גרמא הן אז לא. דהיינו אס הייבים לאומרן גם צצולה אס לא חמתן ציוס אז לא. דעת הגר"ח ס' י"צ מוצא צמ"צ שס ס"ק י' היא שזמנן ציוס וצצולה. וע"ש צצב"ל ד"כ כל הצרכות וכו' שהציו מהדרך החיים שצנראה ס"ל שזמנן רק צצוקר עד ד' שעות שהוא סוף זמן "שחרית" וכן משמע לכאורה מתש"י הרצב"ה שהציו שס. ולפי"ו דין נשים צצרכות השחר יהא תלוי על דעות אלו. אולם המעיין צצב"ל שס יראה שצממת לא מצואר צצדיה צצום מקום שזמן צצרכות אלו מוגבל. ואדרבה הדין נוטה מאוד לשיטת הגר"ח שזמנן ציוס וצצולה. ולפי"ו נשים הייבות צצמירתן.

מצות הב
ד) ואין לר
נכו
שנה דמלוא
ולכאורה כהצ
שנה" הוא ה
לאחר שצצרו
למלוא שהז"ג
שהבדלה מהו
ישנו בכלל אז
חדא דאף דכ
חוצת "זכור"
שממלוא היוג
כזמ"ג, דכמו
נראה, דאפ"ל

העולם הוא מצרך ואף אם ייעור כל הלילה מצרכם על ארצי העולם, דהיינו עד זמן קימה שהוא שליש היום [נראה דל"ל רביע היום] כמו בק"ש ע"י צבי"ה וזהו זולת זכות ההורה וזכות של עשני גוי ושל עשני עבד ושל עשני אשה אותן הזכות יצרך ויהפיל כסדר"י עכ"ל. הרי לן צדיק שאין להם הגבלה הזמן בעולם, רק דשעה אמורה שצחיס אלו היא בזמן קימה שהיה סיבה השנה. ובעבור עת קימה עבר עת הראוי להשנה. נמצא שאין זה "מדוני המלכה" שנאמרים רק צפה קימה והו לא וק"ש, רק שאין כלל מקום לצרכות אלו אם שעבר זמן הקימה וזה לעג"ד אינו כלל מלוא שהזמן גרמא. [ודע והגהתי לזון הדכ"ה דע"כ כוונתו שאין לאומרים אחר שלוש שעות שהוא סוף רביע היום דהא אז הוא סוף זמן קימה ופלה שהמ"צ צבי"ל סי' י"ב העתיק מהדכ"ה שנאמרים עד ד' שעות. ומלאהו צע"ה צבי"ל קלוא השולחן סי' ה' הגה סי"ק י"ט שהגיה לזון של הדכ"ה כדצרינו והוא צרור ומוכרה.]

ה.

הכרעת הפוסקים בנ"ד

ז והגה המ"צ שם לא הכריע אם נשים הייבזה בצרכות השחר או לא. וכ"ל דלהגרי"א ודעמיה ודאי הייבזה ולשיטה הדכ"ה ודעמיה פטורות. ולדצרינו יש לד גדול לומר דאפילו לשיטה הדכ"ה הייבזה הן דאין זה מלוא שהז"י. וט"י ערוך השולחן סי' ע"י סי"ק א' שפסק שגשים הייבזה בצרכות השחר וכן הדבר נוטה גם לדעת המ"צ דנוטה דהדין עם הגרי"א. וזה פשוט דאפילו אינן הייבזה מ"מ אם רוצות יכולות לצרך וכמבואר צבי"מ סי' ד' שיש נוסח מיוחד להם "שעשני כרלונ"י."

ודע דהפרי"ה סי' מ"ז סי"ק ד' כתב שגשים לא יצרכו יותר משני צרכות הראשונות. וטעמיה משום שצ' הצרכות "שלה עשני עבד" ו"שלה עשני אשה" לא מהאימיות לעבד ואשה, ולא חזר צע"ה שיש לשנות נוסח הצרכות עצירה. ולכן

כתב שאין להן לצרך יותר משתי הצרכות הראשונות. וכונתו סי' להחיד"א בספר קשר גדול והיעצ"ן בסידורו עמודי השמים ובעוד כמה אחרונים וכדעתיק כל זה סי' צירורי הלכה הדמ"ה או"ח סי' מ"ז ע"ש. הולם הגרי"א הגרי"ז הישועות יעקב המגן גיבורים והמ"צ לא חשו לדעת זו. וכנראה לא תקבל אלל הפוסקים ויכולות לצרך כל הצרכות, והדין נוטה שגם הייבזה הן לצרכם. [וככלל לא הצנוה למה שלל הפרי"ה אמירת כל שאר הצרכות לנשים, ולכאורה רוצן שייכות לנשים כמו לנשים. ורק בנוגע לצרכות "אחר ישראל בגבורה" ו"עטור ישראל בהפארה" יש לכאורה עעם גדול שלא יאמרו הנשים, דהא בצרכות (ס:) מבואר דכאשר חוגר חגורו מצרך צרכות אחר ישראל וכשגשים מנגפת או כובע צראשו מצרך עוטר ישראל בהפארה. ולכאורה נשים אינן שייכות לשתי צרכות אלו. וצפרט לדעת הראש"ד דההגורה היא להפסיק בין הלצ והערה וכדבוצא צרמ"ה סי' מ"ז סי' ה' ונשים אינן לריות הפסק בין הלצ והערה וכמבואר צבי"מ ע"ד סי' ד'. והא דנשים יודין מצרכות אותן ל"ל צדוקה שהוא כצרכה על מהגו של עולם וגם נשים יכולות להודות על עיבות אלו שנתצרכו צהן האנשים.]

ה) העולה מכל הי"ל דהדין נוטה שגשים הייבזה לצרך כל צרכות השחר דכן שיטה רוב הפוסקים, וצמקוס לצרך "שלה עשני אשה" הצרך "שעשני כרלונ"י" להלדיק עליה אה הדין וכדנפסק צבי"מ סי' ד'. ולצד מזה, כל שאר הצרכות מצרכות אותן כמו אנשים ואפילו צרכות "שלה עשני נכרי" ו"שלה עשני עבד". ואף דהעצ"ן בסידורו כתב שגשים יאמרו "שלה עשני גוי" ו"שלה עשני שפחה", צלי הזכרה שם ומלכות מאחר דלא זכרה בגמ', מ"מ הללו לא נהגו הנשים צ"ה, אלא כדעת האשל הצרכם מצוטט ריש סי' מ"ז שכתב להוכיח צהריכות שמלוה "נכרי ועבד" יש לו מקום גם גבי נשים, ולכן לא ישנו הנשים ממהגו האנשים. וכן משמע מהמהצב, שהוליא רק צרכות "שלה עשני אשה" מכלל הצרכות וביזה נוסחהו לנשים, ולא העיר לנשות שום צרכות אחרת.

סימן י"ד

(תשובה ד')

נשים באמירת פרשת התמיד ושאר קרבנות

ה) האגור הובא במ"א סי' מ"ז סי"ק י"ד כתב שגשים הייבזה צאמירה קרבנות (וט"י צע"ה הגרי"ז שם סי"ק י' שפירש דכוונה האגור היא לפרשת התמיד). ולמד זה ממה שהייבזה צהפלה וכמבואר בצרכות (כ.) וכ"ל כדעת הרמב"ן שהייבזה צהפלה י"ה. דהא צהפלה נתחייבו דכנגד קרבנות נתקנה ק"ו צפרשת הקרבנות גופה ודאי שנתחייבו. ודברי האגור נזכרים צבואור הלכה סי' מ"ז סי"ק י"ד ד"ה נשים וכו'. ופסק בן לדינה הגרי"ז שם סי"ק י'. ולצד מדברי האגור מלאהי צהש"י מהרי"ל החדשה (דפיוס מוריה) סי' מ"ה אה צ' שכתב ג"כ בן חז"ל "דרצבן הקו פרשת וידבר ה' אל משה נגד התמיד כדאמר מר כל העוסק צפרשת עולה וכו' ואלו נשים מו לא מהייבי צהמיד וקרבנות כמו אנשים, ה'

הייבזה צהפילות וכנגד התמיד הקו, וא"כ מהייבי נמו לסדר ענייני קרבנות, קרואי, ושמא נמי מתוהיין דאיזבו מקומן" עכ"ל. וכנראה מוסכס הוא שהייבזה לומר פרשת הקרבנות. אולם ידוע שגשי יודין אינן אומרות שום דבר צפרשת הקרבנות ואפילו אלו שמהפללות תפלת י"ה כל יום, ועליו נמשכן נפשו ליש צ ולפרש מנהג העולם צ"ה. ונראה דלא תקבל דבר זה מעעס ד"ש כמה וכמה לדדים להלוק על דברי המהרי"ל והאגור הללו וכדזכיר צע"ה.

צ) ראשית כל יש לעורר על דצריכס צדימו פרשת התמיד צהפלה וכמו שנתחייבו צהפלה שנתקנה כנגד התמיד כ"כ נתחייבו צפרשת התמיד, דהוא תמוה, דמי יומר דיסוד חייבס צהפלה י"ה הוא מביס שנגד התמיד נתקן.